

РЕЦЕНЗІЯ

старшого викладача кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата наук з державного управління **СИЗОНА Володимира Григоровича**
на дисертацію **ЗАМІДРИ Сергія Володимировича** на тему:
«Механізми публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Розвиток соціального капіталу в умовах завершення реформи децентралізації та післявоєнної відбудови має стати основою змісту національної та місцевої політики, напрямів організації соціальних взаємодій, створення середовища розвитку довіри та взаємодії.

Дисертація Сергія Замідри є дуже важливим і актуальним дослідженням на сучасній сцені публічного управління. Соціальний капітал відіграє вирішальну роль у підвищенні стійкості громади, сприянні соціальній згуртованості та сталому розвитку. Розглядаючи механізми державного управління в цьому контексті, дисертація розглядає важливу галузь дослідження. Автор демонструє глибоке розуміння феномену соціального капіталу та його впливу на розвиток громад. Важливо, що дисертація розглядає саме механізми та інструменти, які можуть сприяти підвищенню рівня соціального капіталу в громадах через публічне управління.

Аналізуючи роботу, можна побачити, що дослідник чітко визначає проблеми, з якими можуть стикатися громади у процесі розвитку соціального капіталу, а також пропонує конкретні рішення та рекомендації для покращення ситуації. Додатково, підхід, використаний у дослідженні, є системним та комплексним, що сприяє його цілісності та науковій цінності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації, їх достовірність і новизна. Дисертація характеризується класичним підходом до вивчення проблематики відповідно до теми та завдань, які поставлені перед здобувачем. Робота складається із анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують підрозділи, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел українських та зарубіжних науковців та статистичною оцінкою результатів проведених досліджень.

Структура дисертації є обґрунтованою і логічною. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *вступі* подано обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та окреслено практичне значення одержаних результатів; надано відомості щодо їх апробації, зазначено кількість публікацій здобувача, у яких відображено основні положення дисертації.

У *першому розділі* представлено дисертаційного дослідження здійснено комплексне теоретико-методологічне обґрунтування публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах. Проаналізовано еволюцію поняття «соціальний капітал» і визначено його ключові виміри. Показано, що соціальний капітал відіграє критичну роль у формуванні згуртованих, інклюзивних і стійких громад, а його розвиток потребує системного управлінського підходу. Досліджено міжнародні та європейські стандарти, що демонструють інтеграцію соціального капіталу в стратегічне планування. Обґрунтовано цілі публічного

управління у цій сфері, зокрема розвиток довіри, локальної ідентичності, участі, горизонтальної взаємодії та солідарності. Запропоновано систему ключових механізмів управління: нормативно-правовий, програмно-цільовий, організаційно-функціональний, фінансово-економічний, інформаційно-аналітичний, інклюзивно-ресурсний, інфраструктурно-просторовий, кадрово-розвиваючий і цифровий.

У *другому розділі* здійснено системний аналіз нормативно-правових засад, організаційно-функціональної структури та сучасного стану публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах України. Обґрунтовано, що чинне законодавче регулювання є фрагментарним і не забезпечує цілісного підходу до розвитку соціального капіталу, а відповідна політика на загальнодержавному рівні залишається неінституціоналізованою. Норми, що стосуються участі, довіри, локальної ідентичності та згуртованості, розпорошені між численними нормативно-правовими актами без системної інтеграції.

Аналіз понад 100 нормативних і стратегічних документів показав: більшість із них лише декларативно відображають окремі елементи соціального капіталу, але не передбачають інструментів його підтримки, оцінювання чи стимулювання. У стратегічних документах на регіональному та місцевому рівнях соціальний капітал здебільшого не розглядається як окрема категорія стратегічного планування.

Встановлено, що організаційна структура публічного управління розвитком соціального капіталу позначена відсутністю централізованої координації, розпорошенням повноважень між різними рівнями влади, громадянським суспільством і міжнародними партнерами, а також низьким рівнем горизонтальної взаємодії через нестачу інституційних стимулів, процедур співпраці та спільного стратегічного бачення.

Аналіз сучасного стану соціального капіталу в громадах України виявив брак системи індикаторів моніторингу, недостатнє фінансування з місцевих бюджетів, а також суттєві територіальні відмінності в рівнях громадської активності, довіри та участі. Зафіксовано наявність локальних інноваційних практик розвитку соціального капіталу, які, однак, залишаються поодинокими через відсутність належного нормативного й методологічного супроводу.

Узагальнено, що сталий розвиток соціального капіталу вимагає формування цілісної публічної політики на основі оновленого законодавства, чіткої інституційної відповідальності, системи оцінювання, фінансових інструментів підтримки та цифрових механізмів залучення громадян.

У *третьому розділі* сформульовано концептуальні підходи до модернізації публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах України, обґрунтовано зміст, принципи та інституційні умови його реалізації з урахуванням міжнародного досвіду, воєнних викликів, відбудови та євроінтеграції.

Комплексний аналіз зарубіжних практик управління соціальним капіталом дозволив виокремити ключові елементи ефективної політики: багаторівневе планування, міжвідомчу координацію, інституціоналізацію громадської участі, цільове фінансування, розвиток інфраструктури та міжгалузеву інтеграцію.

Запропоновано інституційно-функціональну модель реалізації політики, яка передбачає розподіл повноважень між центральною, регіональною та місцевою владою, визначення цільових орієнтирів громад, механізми моніторингу та зворотного зв'язку. Особливий акцент зроблено на підтримці локальної ідентичності, запровадженні самоскріпінгу соціального розвитку, створенні єдиної мережі звітності ОМС і виконавчої влади тощо.

Розроблено комплексний механізм публічного управління розвитком соціального капіталу, що охоплює дев'ять механізмів. Визначено розподіл ролей між суб'єктами урядування, поєднання вертикальних і горизонтальних практик, цифрові інструменти як каталізатори взаємодії, а також фінансові стимули для підтримки локальних ініціатив (зокрема, через механізм спрямування частини ПДФО). Наведено структуру інструментів за ключовими напрямками впливу.

Обґрунтовано необхідність нормативного закріплення понять і механізмів у національному законодавстві. Запропоновано створення Міжвідомчої координаційної ради, Державної агенції соціального розвитку, професійного стандарту «фахівця з питань соціального розвитку», регіональних центрів соціального розвитку, а також впровадження геоінформаційної системи для моніторингу, планування і комунікації на різних рівнях управління.

Висновки до розділів та загальні висновки відповідають поставленій меті й завданням. Методологія дослідження дозволила виконати намічені завдання. Загалом мети дослідження досягнуто, а сама дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Не викликає сумніву наукова новизна дисертаційного дослідження Сергія Замідри, яка полягає в тому, що: запропоновано та обґрунтовано структурно-логічну схему комплексного механізму удосконалення публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах, який враховує кращий міжнародний досвід та особливості українських громад в умовах післявоєнної відбудови та європейської інтеграції України; удосконалено понятійно-категорійний апарат за темою дослідження у частині уточнення понять; удосконалено підходи до інституціоналізації соціального капіталу в національних і регіональних політиках; удосконалено методологію моніторингу стану розвитку соціального капіталу як інтегрального ресурсу розвитку спроможності громад шляхом впровадження самоскринінгу із застосуванням інструментів моніторингу соціального капіталу для розроблення соціального паспорта та стратегічного планування соціального розвитку громад; набули подальшого розвитку підходи до імплементації кращих міжнародних стандартів розвитку соціального капіталу в систему національної публічної політики України шляхом інтеграції соціального капіталу в процедури просторового планування і планування соціального простору громад; набули подальшого розвитку концептуальні ідеї щодо посилення інфраструктурного елементу соціального капіталу в системі стратегічного та просторового планування як єдиного процесу політики сталого розвитку громади шляхом впровадження технології управління просторами соціальної взаємодії – «третіми місцями».

Результати наукового дослідження можуть застосовуватися при розробленні стратегічних документів національного, регіонального та локального рівнів, формуванні програм соціальної згуртованості, політик партисипації, механізмів оцінки рівня довіри та інституційної взаємодії. Запропоновані моделі можуть бути використані органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями, асоціаціями громад, громадськими організаціями, які працюють у сфері розвитку громад. Практична апробація елементів розроблених механізмів здійснена в рамках пілотних ініціатив, реалізованих у співпраці з громадами, асоціаціями місцевого самоврядування, національними громадськими організаціями та експертними мережами.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Результати дисертаційного дослідження викладено у дев'яти наукових працях, з яких чотири статті у наукових виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні

іншої держави, чотири тези наукових доповідей. Таким чином, наукові результати, описані в дисертації, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Обґрунтовано та проаналізовано великий обсяг літературних джерел за темою дослідження сучасних українських вчених різних організацій. Вдало сформовано та обґрунтовано висновки за науковою темою, що розкривають сутність завдань дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та представлені наукові праці, де висвітлено основні наукові результати дисертаційного дослідження, не містять порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, а також фальсифікації. Дисертація оформлена узгоджено з нормативними вимогами та відповідними стандартами щодо дотримання системного викладення матеріалу. Дисертацію написано державною мовою, їй притаманний як науковий, так і літературний стиль викладення матеріалу. Безпосередньо текстова частина дисертації переважно позбавлена граматичних і орфографічних помилок, технічних недоліків. Таким чином, базові положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертації у цілому характеризуються завершеністю, послідовністю і аргументованістю.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. У цілому, позитивно оцінюючи актуальність, обґрунтованість, достовірність, наукову новизну, наукове та практичне значення проведеного Сергієм Замідрою дисертаційного дослідження, вважаємо за потрібне звернути увагу на дискусійні моменти і висловити побажання щодо окремих положень роботи:

1. Робота значно виграла б за умови більш розгорнутого аналізу динаміки змін довіри, адаптаційних механізмів спільнот і нових конфігурацій горизонтальних та вертикальних зв'язків, зокрема, в умовах криз – насамперед, повномасштабної війни, примусового переміщення населення, інституційної дестабілізації. Чи передбачає автор доповнення моделі публічного управління елементами кризостійкості соціального капіталу?

2. Дисертація зосереджена переважно на інституційних і громадських акторах, але лише побіжно зачіпає участь локального бізнесу в розвитку соціального капіталу. Водночас роль приватного сектору заслуговує на глибший аналіз у структурі моделі публічного управління. Зважаючи на зростання ролі соціального підприємництва та приватно-громадських партнерств, яким чином, на думку автора, слід інтегрувати бізнес як повноцінного суб'єкта у модель публічного управління розвитком соціального капіталу?

3. У другому розділі окреслено функціональні ролі органів місцевого самоврядування, однак вбачається обмежено розкритим розуміння міждієвної взаємодії в системі публічного управління. Яким чином, на думку автора, можна посилити міждієвну взаємодію у системі публічного управління для ефективнішого розвитку соціального капіталу?

Зазначені вище рекомендації та дискусійні питання не применшують наукову і практичну значущість дисертації, її наукову цінність, актуальність та практичне значення, а також високий рівень виконання роботи.

Загальний висновок. Дисертація Сергія Замідри є цілісною завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагому наукову новизну, викликає значний науковий і практичний інтерес та вирішує важливе наукове завдання.

Загальний аналіз роботи підтверджує актуальність і науковий рівень проведеного дослідження, теоретичне і практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, зазначені у роботі, достатньо і повно викладено в опублікованих здобувачем наукових працях. У дисертаційному дослідженні відсутні порушення академічної доброчесності.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладення в опублікованих наукових працях

повністю відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Таким чином, дисертація на тему: «Механізми публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Замідра Сергій Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент старший викладач кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат наук з державного управління Володимир СИЗОН